

Körutazás Budapesten hatvannyolc évvel ezelőtt

— a Nagytekintetű Tanács első pesti Bådeckerjével

Hatvannyolc évvel ezelőtt, 1873-ban egyesült Pest és Buda Budapestté. Ebből az alkalomból a vadonatúj főváros Nagytekintetű Tanácsa megbízást adott, hogy a magyar metropolistról pontos útmutatót szerkesszenek az „igen tisztelt utazóközönség részére, amely már ezt a hézagot régen érzi”.

1873 június 20-án készült el szerző az első budapesti „Bådeckerrel”, amelyennél alaposabbat, rendszeresebbet és kimerítőbbet talán azóta sem kapott kezébe a közönség.

Bámulatos, hogy egy város életében oly rövid 68 év alatt mit fejlődött Budapest!

Mindennél bővebben beszél, ha idézzük ennek a páratlanul érdekes könyvnek egyes tételeit. Megtudhatjuk belőle, hogy mi volt és főleg mi nem volt két emberöltővel ezelőtt fővárosunkban.

Az „idegenek tömegesen a fővárosba való özönlésének” időpontjával

a négy pesti vásárt jelöli a szerző. A József-vásár március 19-én, a Medárd-vásár június 8-án, a Jánosfőveteli-vásár augusztus 29-én és a Lipót-vásár november 15-én kezdődött és két-két hétig tartott. Ez alatt az idő alatt „tanácsos volt előre gondoskodni szállásról”.

Szerfölött díszes szállodák, éttermek és cukrászdák

Elsőrangú szállodák voltak. A Grand Hotel (Hungária),

az Európa szálloda (a mostani főkapitányság épülete), az Angol királynő (a most lebontott Pénzügyi Központ palotája helyén), a Fróner szálloda, a Nemzeti szálloda, a Vadászkiút és Michalek-szállodája a Szerviták terén.

A szobák napjára 80 krajcártól 5 forintig terjedt.

Megtudjuk a könyvből, hogy a bútorozott szoba ára 30—50 forint volt.

Az étkezés mindenütt étlap szerint történt. A „menü” ismeretlen volt még akkor.

1 forint 50 krajcárért már a legjobb helyen meg lehetett ebédelni.

Mint elsőrangú éttermeket sorolja fel a könyv a Szervita-téri Michaleket, valamint a Hatvani- és Szép-utca sarkán levő Marchal-t. (A Nemzeti Kaszinó épületében.) „Jeles Dreher sör” volt kapható az Erzsébet-téri Slova-ban, Müller „Koronájában”, a József-téri „Virágbokornál” és a Gránátos-utca 7. sz. alatti Komló-kertben.

Elegáns kávéházak voltak a Váci-utcai „Korona”, az Erzsébet-téri „Uj Kioszk”, a Ferenc József-rakparton levő „Corsó” kávéház, a Nádor-utcai „Velence” és a Lánchíd melletti takarékpénztári épületben a dunaparti Lucenbacher-házban lévő Lánchíd-kávéház.

„Szerfölött díszes cukrászdák”: a Kugleré, Fischeré, a Dürr-féle, az Egger-féle, a Kehrler-féle és a várbeli Ruszwurm.

Amikor még omnibuszon, lóvasúton járt az előkelő utas

A könyvha Bécs és Páris irányadó befolyása alatt áll

— írja a magyar Bådecker. — „A fővárosi gulyásos és pörkölt, igaz, hogy a derek alföldi gazdaasszony főztjét távolról sem közelítheti meg és a budapesti halászlé sem mérkőzhetik a szegedivel, de az elkényeztetett inyi vidéki magyar ember úgyis egyebet keres Pesten, mint jóféle paprikást”...

A gyomor és a bélszatorna alapos kitisztítására igyunk hetenként legalább egyszer reggel felkeléskor egy pohár természetes „Ferenc József” keserűvizet, mert ez gyorsan és biztosan takarítja ki az emésztés salakkal telt útjait és az egész anyagcserét előmozdítja. Kérdezze meg orvosát!

A borrendelésre vonatkozóan érdekes tanácsot kaphatunk: „Ermelléki, somlai, neszmélyi, egri, tokaji vagy sashegyi bor helyett —

Ermellecker, Schomlauer, Nessmüller, Erlauer, Tokayer avagy Adlersbergert kérjünk,

mert szállodáink civilizált pincerei csak német nevükön ismerik az italokat.”

A hosszú bevezetés után felvilágosít a szerző arról, hogy vendéglőkben és kávéházakban

3—5 krajcár borralaló teljesen elegendő...

Kétlovas bérkocsi, vagyis fiakker Pesten 250, Budán pedig 66 volt. Komfortábi, vagyis egylovas Pesten 301, Budán pedig 60.

A pestiek vörös, a budaiak fehér szímet viseltek.

Két társaskocsi vállalat működött ebben a friss fővárosban. Az egyik igazgatója Jellinek Mór, a másiké pedig Lates István. 1872-ben a „forgalom igen nagy volt.”

Ebben az évben 6,392.636 utast szállítottak a pesti omnibuszok és lóvasutak!

Az omnibusz alapdíja 10 krajcár, a lóvasutakon I. hely 20, II. hely 15, III. hely pedig 10 krajcár volt. A városligeti kocsik zöld, a kőbányaiak vörös-fehér, a belvárosban közlekedő kocsik pedig fehér zászlócskákat viseltek.

A könyv jelzi, hogy engedélyezték már a svábhegyi mozdonyvasút megépítését.

Megtudjuk, hogy a helyi dunai gőzösök viteldíja: I. hely 11 krajcár, II. hely 9 krajcár, de ezt a díjszabást a társaság 15, illetve 13 krajcárra szándékozik felemelni. A várba felkuszó gőzsikló viteldíja: 8, illetve 6 krajcár volt.

A szépség, elegancia, fényűzés városa

Ezekután a rendőrségről olvashatunk. „A közbiztonság Bu-

dapesten nincs rosszabb állapotban, mint bármely más európai fővárosban”, — írja a szerző.

A rendőrség személyzete 147 rendőrbiztosból és 250 „darabontból” állt.

Amazok egyenruhája kék és fekete sujtású, fekete nemezkalapjukon fehér forgó, karjukon a város színeit viselő szalag, gallérjuk alatt elől számjegyes rézlemez van. A darabontok egyenruhája szintén sötétkék, de sujtása a város színeit mutatja, sapkájuk vörös és számukat a mellükön viselik. Megjegyzni még a szerző, hogy „e biztosok műveltségi foka olyan, hogy az idegen bizvást folyamodhatik hozzájuk tanács, vagy segély miatt”.

Tűzoltóság. Pesten a Plébánia-téren, Budán pedig a Városházán székelt egy-egy őrség. Az „összes” tűzoltóságnak főparancsnoka gróf Széchenyi Ödön volt, „akinek vezénylete alatt a tűzoltók nemrégiben elleptettek a vendégségben lévő walesi herceg előtt, a magas vendég föltétlen elismerésével találkozva”...

A társas életről szólva elmondja a könyv, hogy „a társasélet eléggé nagyvárosi.

A fényűzés mindenfelé nagy, sőt nagyobb, mint amennyit a közigazgatás elvei megengednének.

A lakások butorzata fényesnél-fényesebb, a hölgyek öltözéke izlés, ár és divatszerelesség tekintetében kifogást nem hágy.”

„Aki sok eleganciát és szépséget együtt kíván látni, helyesen cselekszik, ha a délutáni órákban Kugler színházterti cukrászdájába megy, hol

pazarfényű termekben és szobákban a

legszebb ajkak szüresölik a legjobb fagyaltot.”

A városliget április és május hónapokban zsufolva van sétáló, kocsikázó, lovagló és evező városi néppel. Ugyanez áll a Zugligetről és a Hűvösvölgyről.

Liszt Ferenc zenészdótlánjai, belépődíj nélkül

Budapesten 1873-ban sok társaskör is működött. Meg-

tudjuk, hogy

a Nemzeti Kaszinó évi járuléka 100 forint volt,

hogy a Nemzeti Körben igen díszes a társaság és hogy a Deák-kört csupán Deák-párti képviselők látogatják. A Magyar Írók és Művészek Köre a Múzeummal szemben volt, elnöke Szigligeti Ede volt és a tagdíj három forintot tett ki havonta. A petsi Sakkör a Nádor-utca 11. szám alatti Velence-kávéház melléktermében székelt,

elnöke: nem kisebb ember, mint Erkel Ferenc volt.

A Szabadkőművesek Pesten 14 „páholya” volt ebben az időben, amelyek részint a skót, részint a szimbolikus szertartásokat követték. A skótok „nagyetsere” Joannovits György, a szimbolikusaké pedig Pulszky Ferenc volt.

A főváros zenei élete ebben az évben szokatlanul élénk volt, mert

„a zongora uralkodója, Liszt Ferenc köztünk teleplült le és az összes zenevilágba lelket és életet lehelt.

A mester vasárnaponként a belvárosi plébánia termeiben zenei reggélyeket (matinéés musicales) szokott rendezni, amelyeken belépti díjat nem szednek és a ház ura minden nála jelentkező zenebarátot szívesen fogad”...

Nyolc színház működött 1873-ban fővárosunkban. A Nemzeti Színház, a Népszínház, ahol a páholy ára nyolc forint volt, a támlászek két forintba, az állóhely pedig egy forintba került. Működött ezenkívül a budai Várzínház, a városligeti Nyári Szinkör, a Lipótvárosi Német Színház, a Budai Nyári Szinkör, a Német Nyári Szinkör és a Fürts-féle német orfeum.

Egyéb szórakozás volt még: a lövőversenyek, a lovaglás, a vadászat, amelyről szólva megemlíti a könyv, hogy

1872 telén a Rákos síkján nagy róka-vadászatot tartottak, amelyen a király és a királyné is megjelent.

A „master” gróf Eszterházy Miklós volt.

A Rókus-kórházat nemsokára lebontják...

A főváros nevezetes épületeinek és templomainak felsor-

rolása után rátér a könyv a „nagyszerű új építkezésekre”. Ezek a következők voltak: A Margitszigeti híd, az Összekötő vasúti híd, a Duna kőpartszegélyei, az Osztrák Államvasút új pályaudvara (Nyugati pályaudvar), a Pesti Központi Vaspályaudvar (Keleti pályaudvar), a városi vízvezeték, az új Fővármház, az új Népszínház és az Operaház. És végül a nagysabású sugárút és körút építkezéséről számol be a könyv.

Ámde van egy ősi terve a fővárosi építkezéseknek,

ami már terv volt 1873-ban is és úgy látszik terv marad az idők végtelenségig.

Idézzük az első magyar Bådecker idevágó mondatait:

„A Kerepesi-úton továbbhaladva a